

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ЗЕД ПІДПРИЄМСТВА

Кіндратів Владислав Анатолійович

здобувач вищої освіти Факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: канд. е. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та адміністрування Ковтун Е.О.

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Україна

Анотація. У даній статті розглянуто основні проблемні питання та поняття менеджменту зовнішньоекономічної діяльності. Також проаналізовано функції та методи, що зумовлюють особливості ведення міжнародної діяльності вітчизняними підприємствами та виходом їх продукції на зовнішній ринок. Було визначено основні управлінські методи, що використовуються для підвищення ефективності керування та здійснення зовнішньо-торговельних операцій підприємств.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності підприємства, розвиток підприємства, механізм розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства, підприємство, експорт, імпорт, сальдо, управління.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.

Ефективною формою функціонування кожної держави є здійснення її зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність відіграє ключову роль у підвищенні економічного становища держави, покращення рівня життя населення і зміцненні конкурентоспроможності держави та її продукту на міжнародному рівні.

Основним джерелом одержання прибутку держави та підприємств є експортні операції.

Так, як саме вони є найважливішою складовою частини зовнішньоекономічної діяльності.

Україна, з моменту здобуття незалежності, вела пошук свого напрямку розвитку та свого власного місця у світовому співтоваристві. І наразі, Україна визначилася з цим напрямом. Це відбулось 12 липня 2017 року коли Рада ЄС остаточно ратифікувала угоду між Києвом та Брюсселем. Угода про асоціацію з ЄС складається з семи розділів, які чітко регулюють поступове економічне та політичне зближення України з Європейським Союзом. Перші три розділи стосуються загальних принципів асоціації України та ЄС, політичного діалогу та реформ, зближення зовнішньої політики та безпеки, а також юстиції. Проте ключовими є четвертий та п'ятий, які стосуються торгівлі, економічної та галузевої співпраці.

Вони утворюють так звану глибоку і всеохоплюючу зону вільної торгівлі, метою якої є лібералізація взаємного доступу до ринків товарів та послуг, а також узгодження українських правил та регламентів з нормами ЄС. Зона вільної торгівлі передбачає зменшення або зняття мит та тарифів на більшість товарів у взаємній торгівлі.

Зокрема зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) підприємств сприяє відтворенню експортного потенціалу країни, залученню іноземних інвестицій, формуванню відкритої економіки.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств розглянуто в роботах О. Амоші, Ф. Бутинця, В. Бойка, П. Гайдучького, В. Гейця, С. Дем'яненка, А. Кандиби, С. Кваші, А. Мокія, П. Саблука, М. Парсяка, С. Соколенка, А. Коверги та інших. Але, все ж таки незважаючи на значну кількість досліджень, узагальнення проблем ЗЕД найчастіше здійснюється на макро та мезорівнях. На рівні підприємств дослідження мали певне спрямування, без комплексного підходу до визначення проблем та обґрунтування перспективних напрямів їх

розв'язання.

МЕТОЮ СТАТТІ є знаходження найбільш ефективних шляхів здійснення зовнішньоекономічної діяльності на українських підприємствах при їх виході на зовнішні ринки в умовах економічної глобалізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ.

Під зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД) розуміють діяльність суб'єктів господарської діяльності України (частіше підприємств) та іноземних суб'єктів господарської діяльності (іноземних підприємств), яка заснована на взаємовідносинах і здійснюється або на території України, або за її межами. Практика здійснення зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах відтворюється через зовнішньоекономічні зв'язки суб'єктів господарювання, які, в свою чергу, здійснюються за такими напрямками:

- зовнішня торгівля;
- спільне підприємництво на території України;
- спільне підприємництво за кордоном;
- іноземне підприємництво на території України; міжнародні об'єднання та організації;
- консорціуми;
- підрядна співпраця; концесії;
- лізинг; співробітництво на компенсаційній основі;
- співробітництво на умовах розподілу продукції між партнерами;
- іноземний туризм;
- співробітництво у вільних економічних зонах; інші форми міжнародного економічного співробітництва (біржі, торговельні будинки, асоціації).

Необхідність товаровиробників більш прискіпливо ставитися до здійснення зовнішньоекономічної діяльності, процесу міжнародної співпраці та інтеграції викликана процесами глобалізації та диверсифікації міжнародних ринків вітчизняної продукції. Глобалізація істотно впливає на економічні, політичні та соціокультурні аспекти життєдіяльності країни. Ці наслідки особливо відчутні для України, яка цілком самостійно та цілеспрямовано рухається до євроінтеграції [7].

Адже країни, що досягли інтеграції, характеризуються більш швидкими темпами зростання економіки та рівнем життя населення, що створює передумови для розвитку демократії,

захисту навколишнього середовища та поліпшення умов праці.

Зовнішньоекономічну діяльність підприємств ототожнюють, передусім, зі здійсненням експортних та імпорتنих торговельних операцій [9].

Це і зрозуміло, адже на такі операції припадає майже 80% усіх здійснюваних у зовнішньоекономічній діяльності операцій. Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів підприємницької діяльності регулюється такими нормативними документами:

- Законом України від 16.04.1991 року № 959-XII «Про зовнішньоекономічну діяльність»;
- Законом України від 23.09.1994 року №185/94-ВР «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті»;
- Законом України від 23.12.1998 року № 351-XIV «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій в галузі зовнішньоекономічної діяльності»;

- Указом Президента України від 04.10.1994 року № 567/94 «Про застосування Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів».
- Зовнішньоекономічна діяльність є одним із найважливіших напрямків розвитку підприємництва.

Під зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД) розуміють діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, що побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [2].

В умовах ринкової економіки підприємства є основною ланкою зовнішньоекономічного комплексу країни. Це пов'язано з тим, що саме на підприємстві споживається продукція, яка вивозиться на експорт. На підприємстві, насамперед створюються конкурентні переваги як самого суб'єкта, так і національної економіки в цілому [8].

Таблиця 1

Товарна структура зовнішньої торгівлі за січень–листопад 2017 р.

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт		Імпорт	
	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%
Усього	50113594,9	100,0	49820392,1	100,0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	941211,4	1,9	1012299,6	2,0
II. Продукти рослинного походження	7786590,9	15,5	1816232,6	3,6
10 зернові культури	5883730,0	11,7	341853,9	0,7
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	3546797,3	7,1	258063,9	0,5
IV. Готові харчові продукти	2841520,2	5,7	2361577,4	4,7
V. Мінеральні продукти	5800466,3	11,6	14735879,0	29,6
26 Руди, шлак і зола	3258413,4	6,5	614390,3	1,2
27 Палива мінеральні; нафта, продукти її перегонки	1960421,1	3,9	13853787,6	27,8
Газ природний	–	–	5154534,7	10,3
VI. Продукція хімічної промисловості	2876308,9	5,7	6176770,9	12,4
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	553987,2	1,1	3361993,6	6,7
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	926726,1	1,8	1177868,3	2,4
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	727045,3	1,5	1731197,2	3,5
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	14251845,8	28,4	3087313,7	6,2
72 Чорні метали	12083710,8	24,1	1207595,0	2,4
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	5320848,9	10,6	7980700,7	16,0
84 Реактори ядерні, котли, машини	2813683,7	5,6	4553576,9	9,1
85 Електричні машини	25075,2	5,0	3427123,8	6,9
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	14631,9	2,9	2438,4	5,0

Дані сформовано авторами на основі [5].

Зокрема, у 2017 р. збереглися тенденції попередніх років щодо значної частки зернових культур (11,7 %), мінеральних продуктів (11,6 %), чорних металів (24,1 %). На всі машини, обладнання й механізми припадає 10,6 %. Структура імпорту дещо інша: мінеральні продукти – 29,6 %, палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки – 27,8 %, природний газ – 10,3 %, продукція хімічної промисловості – 12,4 %, машини, обладнання й механізми – 16 %.

Отже, для України характерні низькі показники експорту високотехнологічних товарів. Це вказує на те, що основні конкурентні переваги української економіки пов'язані з перевагами у вартості природних

ресурсів та робочої сили.

Посилена вага на світовий ринок дає можливість примножувати роль економіки України, а також відповідно стимулювати збільшення припливу закордонних капіталовкладень в економіку нашої держави, створювати нові спільні підприємства, і водночас актуалізує проблему подальшого розвитку вітчизняного ринку в умовах теперішніх пріоритетів міжнародної інтеграції

Співробітництво з ЄС є одним із основних пріоритетів зовнішньоекономічної політики України, саме тому на даний час активно здійснюються заходи, які спрямовані на поглиблення співпраці між

Україною та ЄС [6].

Реальні результати від здійснення зовнішньоекономічної діяльності, зростання показників товарообігу, умови, перелік та узгодженість позицій, визначених Угодою про зону вільної торгівлі надають можливість гнучкого регулювання торгівлі між Україною та ЄС через лібералізацію тарифних та нетарифних методів. Зміст та вимоги, закладені в Угоді про створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі полягають у поступовому скасуванні митних тарифів, безмитному доступу в рамках встановлених квот до ринку ЄС, проведенні повної гармонізації з європейськими вітчизняних законів, норм, стандартів і регламентів.

В односторонньому порядку ЄС запровадив процес лібералізації доступу вітчизняних товарів на європейський ринок [4].

У результаті створення зони вільної торгівлі розпочнеться процес зближення економік України та країн – членів ЄС і послідовне вибудовування правил торгівлі на основі ухвалених у ЄС процедур торгівлі та технічних регламентів [3].

Сторони створюють одна одній режим найбільшого сприяння в торгівлі у визначених секторах економіки, товарних групах і тарифних квотах, за якими й відбувається скасування та зменшення мит.

Відсутність чітко визначеної зовнішньоторговельної державної політики та неефективна організація здійснення ЗЕД на вітчизняних підприємствах, слабкі канали збуту продукції,

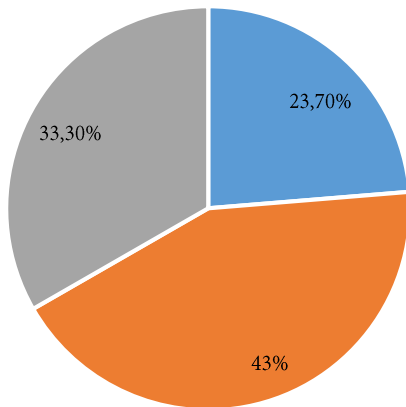
недостатність досвіду роботи на зовнішніх ринках призводять до низького рівня ЗЕД українських суб'єктів господарювання [1].

Згідно зі статистичними даними експорт товарів та послуг до країн ЄС постійно зростає. Така динаміка обумовлена інтенсифікацією інтеграційних процесів, що відбуваються в країні.

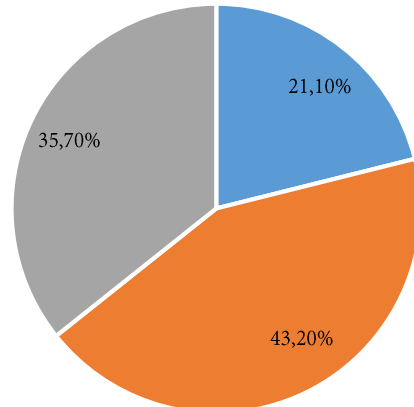

Рис. 1. Експорт товарів та послуг вітчизняних підприємств до країн ЄС з 2017 по 2018рр.

Дані сформовано авторами на основі [5]

- Експорт до країн СНД в 2017р.
- Експорт до інших країн світу в 2017р.
- Експорт до країн ЄС в 2017р.

- Експорт до країн СНД в 2018р.
- Експорт до інших країн в 2018р.
- Експорт до країн ЄС в 2018р.

Рис. 2. Географічна структура експорту товарів та послуг вітчизняних підприємств в 2017 та 2018 рр.

Дані сформовано авторами на основі [5]

Згідно зі статистичними даними експорт товарів та послуг до країн ЄС постійно зростає. Така динаміка обумовлена інтенсифікацією інтеграційних процесів, що відбуваються в країні. У 2016 р. експорт послуг до країн ЄС збільшився на 77 млн. дол. США, експорт товарів зріс з 13 015,2 до 13 496,3 млн. дол. США (рис. 1).

Динаміка зміни географічної структури експорту товарів та послуг показує зменшення експорту до країн СНД на 2,6% та збільшення обсягу експортованих товарів та послуг до країн ЄС на 2,4% (рис. 2).

Потрібно зауважити, що інтеграція не може

замінити розвинену економічну систему, спрямовану на розвиток внутрішнього ринку та накопичення внутрішніх заощаджень, підвищення національної конкурентоспроможності та активізацію інвестиційно-інноваційної діяльності, залучення довгострокових іноземних інвестицій та формування сильних та ефективних національних компаній. Саме тому розвиток національної економічної системи значною мірою залежить від можливості завоювання вітчизняними підприємствами конкурентних переваг на світових ринках.

Зараз перед українськими підприємствами постає важливе і досить складне завдання, що полягає у

підвищенні ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Проведення її аналізу допомагає зрозуміти, які зовнішньоекономічні операції з експорту й імпорту є найбільш вигідними. Багато вчених ототожнюють вихід на зовнішні ринки з початком конкурентної боротьби.

Через це для результативної діяльності суб'єкта господарювання на зовнішньому ринку доцільно здійснювати контроль над кон'юктурою ринку з боку управлінського персоналу та залучати всі наявні господарські засоби для досягнення високої конкурентоспроможності.

Ефективність здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємства пов'язана з багатьма внутрішніми та зовнішніми чинниками, серед яких провідне місце належить формуванню та реалізації результативної стратегії зовнішньоекономічної діяльності, яка є програмою розвитку діяльності підприємства на зовнішніх ринках, підкоренням визначеної частки ринку, розширенням та підтриманням конкурентних позицій [9].

Отже, консолідація в міжнародний економічний простір залежить насамперед від ефективної стратегії ЗЕД, яка розробляється у комплексі із загальним стратегічним планом функціонування підприємства. Визначення конкретного переліку дій допомагає вітчизняним підприємствам з'ясувати основні заходи під час виходу на зовнішні ринки та можливості посилити свої конкурентні позиції на ринку.

Для покращення конкурентоспроможності вітчизняному товаровиробнику перш за все потрібно покращити якість продукції, яка б відповідала потребам та вимогам споживачів, стандартам якості.

Вирішення цієї проблеми має розпочатися з

оновлення застарілого обладнання, ефективної організації виробничого процесу, підвищення кваліфікації робітників. Тому вважається доцільним створити в країні умови, які будуть сприяти поглибленню інвестиційних процесів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже провівши дане дослідження, можна зробити такий висновок, що ефективність зовнішньоекономічної діяльності є важливим фактором реалізації всього експортного потенціалу України, освоєння нових зовнішніх ринків українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, підвищення рівня їх конкурентоспроможності, поліпшення якості виробленої ними продукції та надання послуг, створення належної структури експорту та імпорту, а також забезпечення економічної безпеки держави загалом. Аналізуючи діяльність вітчизняних підприємств, можемо дійти висновку, що для покращення функціонування економіки підприємств та підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності необхідно спершу поліпшувати систему ЗЕД країни.

Керівництво підприємств повинні займатися розробленням стратегії зовнішньоекономічної діяльності, яка б встановила чіткі завдання для підвищення плідності зовнішньої торгівлі. Крім того, доцільно особливу увагу приділяти чинникам, що є актуальними та впливають на результативність зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Акумуляція експортного потенціалу можлива за вигідних умов економіки для випуску якісної продукції, запровадження модернізації виробництва, новітніх технологій, реалізації промислових продуктів.

Список використаних джерел:

1. Маталка С. М. Управління ефективністю зовнішньоекономічної діяльності підприємств : монографія. Луганськ : Ноулідж. 2011. с. 210.
2. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р.. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. №29. ст. 377.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 13.01.2019).
4. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: <http://reforms.in.ua> (дата звернення: 13.01.2019).
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.02.2019).
6. Кушнір Н., Дяченко Б. Асоціація «Україна – ЄС»: потенційні вигоди та можливі ризики для економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* : Серія: Економіка. 2014. Вип. 2. С. 224-228.
7. Артеменко Л., Гарбовська Н. Формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах євроінтеграції. *Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Суми, 20 листопада 2014 р.) / за заг. ред. О. Прокопенко. Суми: СумДУ, 2014. С. 11-14.
8. Манаєнко І., Кравець А. Фінансування інноваційної діяльності підприємств: українські реалії та досвід ЄС. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 15. С. 109-114.
9. Талавіра Є. Сучасні тенденції регулювання ЗЕД підприємств в умовах глобалізації. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua//> (дата звернення: 13.01.2018).

FEATURES OF IMPLEMENTING AN EFFECTIVE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Kindrativ V.

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics
Ukraine

Abstract. In this article the main issues and concepts of management of foreign economic activity are considered. The functions and methods that determine the peculiarities of conducting international activity by domestic enterprises and the output of their products to the foreign market are also analyzed. The main management methods used to improve the management and implementation of foreign trade operations of enterprises were identified.

Keywords: foreign economic activity, subjects of foreign economic activity of enterprise, enterprise development, mechanism of development of foreign economic activity of enterprise, enterprise, export, import, balance, management.